

Eğitim Kurumlarında Afet Yönetimi

Dr. Hakan Kaya

Jeomorfolog/Coğrafyacı, Beylikdüzü Belediyesi
dr.hakankaya@hotmail.com, ORCID:0000-0002-7298-1915

Erdoğan Ergin

MEB Eğitim Yöneticisi
erdoganerginn@gmail.com, ORCID:0000-0002-3272-0737

Mehmet şerif Bakır

MEB Eğitim Yöneticisi
serifbakır@hotmail.com, ORCID:0009-0006-1584-6481

Alev Sinoğlu

MEB Eğitim Yöneticisi
alev1103@hotmail.com, ORCID:0009-0001-1782-807X

Abdülkadir Tezcan

MEB Eğitim Yöneticisi
abdulkadir.tezcan@gmail.com, ORCID:0009-0003-1510-630X

Berna Bakır

Sınıf Öğretmeni
berrakahraman@hotmail.com, ORCID:0009-0005-8598-6634

Asiye Tezcan

İlköğretim Matematik Öğretmeni
asyeme82@gmail.com, ORCID:0009-0003-8222-4293

Özet

Dünya genelinde hızla artan nüfus ve buna paralel olarak ortaya çıkan plansız ve mühendislikten yoksun yapılaşma, zaman içinde afetlerin insan yaşamı üzerindeki etkisini artırmıştır. Maalesef, teknolojinin hızla gelişmesine ve yapay zekânın daha fazla kullanılmasına rağmen, gerek eski yerleşim alanlarındaki plansız yapılaşma gerekse de yeni

yapıların yeterli mühendislik altyapılarının olmamasından dolayı, afetlerin insan hayatı üzerindeki olumsuz etkilerini daha da artırmaktadır. Bu olumsuz etkilerin kendini şiddetle gösterdiği alanlardan biri de eğitim sektörüdür. Okul yerlerinin seçiminde yapılan yanlışlar, yapıların mühendislik açısından yetersizliği, öğretmen ve öğrencilerin afet yönetimi konusundaki yaklaşımları, sosyo-psikolojik süreçler, afetlerin eğitim üzerindeki olumsuz etkilerinden sadece birkaçını oluşturmaktadır. Bu çalışmada, afetlerin eğitim sektörü üzerindeki olumsuz etkilerinin yanı sıra eğitim kurumlarında afet yönetimi, afet esnasında ve sonrasında yapılması gerekenlerörnek verilerek detaylı bir şekilde ele alınmış ve bu olumsuz etkilerin azaltılması adına yapılması gerekenler noktasında öneriler sunulmuştur. Bu yapılırken de yazarların çalıştıkları İstanbul'un Beylikdüzü ilçesindeki (Şehit Mehmet Şefik Şefkatlioğlu Anaokulu, Fatma Şensoy İlkokulu, Şehit Bilal İlkokulu, Dr. Ayla Savaş Ortaokulu) okullar örneklem sahası olarak ele alınmıştır. Elde edilen bulgular, eğitim kurumlarında afetlere karşı daha etkin bir hazırlık ve müdahale stratejisi oluşturmak için rehberlik edebilecek önemli çıkarımlarda bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Eğitim Kurumları, Afet Yönetimi, Afet Planı, Risk Analizi

Disaster Management in Educational Institutions

Abstract

The rapidly increasing population throughout the world and the unplanned and non-engineered construction that has emerged in parallel with this have increased the impact of disasters on human life over time. Unfortunately, despite the rapid development of technology and the increased use of artificial intelligence, both unplanned construction in old residential areas and the lack of adequate engineering infrastructures of new structures further increase the negative effects of disasters on human life. One of the areas where these negative effects show themselves strongly is the education sector. Mistakes made in the selection of school places, inadequacy of structures in terms of engineering, teachers' and students' approaches to disaster management, socio-psychological processes account for only a few of the negative effects of disasters on education. In this study, in addition to the negative effects of disasters on the education sector, disaster management in educational institutions has been discussed in detail, giving examples of what should be done during and after a disaster, and recommendations have been presented on what should be done to reduce these negative effects. While this was being done, the authors were working in the Beylikdüzü district of Istanbul (Şehit Mehmet Şefik Şefektemlioğlu Kindergarten, Fatma Şensoy Elementary School, Şehit Bilal Elementary School, Dr. Ayla Savaş Secondary School) schools were considered as a sample area. The findings obtained have made important inferences that can guide educational institutions to create a more effective disaster preparedness and response strategy.

Key Words: Educational Institutions, Disaster Management, Disaster Plan, Risk Analysis

Giriş

Afet yönetimi, afetlerin etkilerini en aza indirmek amacıyla, afet öncesinde zararı azaltma, hazırlık, afet anında müdahale ve sonrasında iyileştirme ve geri kazanım için gereken kaynakların ve faaliyetlerin organizasyonu ve yönetimini kapsayan çok disiplinli, çok aktörlü dinamik süreçlerin bir bütünüdür (Oktay, 2022).

Afet yönetimi, felaketlerin olumsuz etkilerini minimize etmek amacıyla, felaket öncesinde zararı en aza indirme ve hazırlık, felaket anında müdahale, ardından iyileştirme ve toparlanma için gereken kaynakların ve faaliyetlerin düzenlenmesi ve yönetilmesini içeren karmaşık, çok disiplinli ve çok aktörlü dinamik bir süreçler bütünüdür.

Okullarda afet yönetimi eğitimi, öğrencilere afetlerle başa çıkma becerilerini kazandırmayı amaçlayan bir eğitim alanıdır. Doğal afetler (deprem, sel, yangın, tsunami vb.) veya insan kaynaklı afetler (kaza, salgın hastalıklar, terör olayları vb.) gibi olağanüstü durumlarla başa çıkma stratejilerini içerir. Bu eğitim, öğrencilere afetlerin neden olduğu riskleri anlamalarını, güvenli davranışları öğrenmelerini ve acil durum durumlarında nasıl tepki vereceklerini bilmelerini sağlamaktadır.

Afetin Kavramsal Çerçevesi

Afet, Toplumun tamamı veya belli kesimleri için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, normal hayatı ve insan faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan (AFAD, 2024) genellikle büyük çaplı felaketleri ifade eden bir terimdir. Türk Dil Kurumu'na göre afet, "doğal sebeplerle veya insan eliyle meydana gelen, can kaybına, yaralanmaya, mal kaybına yol açan felaket" olarak tanımlanmaktadır. Afetler, genellikle deprem, sel, yangın, kasırga, tsunami gibi doğal olaylar sonucunda ortaya çıkan büyük çaplı felaketlerdir.

Afetler, toplumların altyapısına, çevreye ve insanların güvenliğine ciddi zararlar verebilir. Bu nedenle afet yönetimi, afetlerin etkilerini en aza indirmek, acil durum müdahaleleri yapmak ve toplulukları afetlere karşı hazırlıklı kılmak amacıyla çeşitli stratejileri içeren bir disiplindir.

AFET TİPLERİ

Afetler, dünya genelinde eğitim sektörünü ciddi şekilde etkileyebilen olaylardır. Doğal afetler, insan kaynaklı olaylar ve salgın hastalıklar gibi çeşitli afet türleri eğitim kurumlarını ve bu kurumlarda öğrenim gören öğrenci ve personeli derinden etkileyebilir. Bu makalede, farklı afet türleri incelenerek eğitim sektörü üzerindeki olası etkileri ele alınmıştır.

1.Doğal Afetler

Doğal afetler (Depremler, sel felaketleri, su taşkınları, heyelanlar, çığ, fırtınalar, hortumlar, volkanlar vb) eğitim kurumlarında yapısal hasarlar ve güvenlik endişeleri yaratabilir. Okul binalarının depreme dayanıklı olmaması ve yer seçiminde yapılan hatalar öğrenci ve personel güvenliğini büyük ölçüde tehlikeye sokabilir.

Bu nedenle okul binası yapılmadan önce yer tespiti doğru bir şekilde yapılmalıdır. Maalesef çoğu yerde yerleşime uygun olmayan ve rantabil olmayan alanlar sırf boş diye okul alanı olarak ayrılmış buda yapılan binalar sağlıklıda olsa afetten zarar görmelerinin önüne geçilememiştir.

Foto 1. Bitlis ili Mutki ilçesi Meydan İlköğretim Okulunun taşkın sularının altında kalması (2018).

Foto 2. Hakkâri Yüksekova ilçesi Onbaşılar köyü Çobanpınar mezrasındaki okula çığ düşmesi (2024), DHA.

Foto 3. Rize ili Elmalı Köyü İlkokulunun heyelanda hasar görmesi (2021), İHA.

Foto 4. Fay hattı üzerine yapılan Kahramanmaraş ili Türkoğlu ilçesi Türkoğlu Anadolu Lisesi (2024), Jmo.org.tr

Uygun yer seçimi okul binaları için ilk önceliktir. Akabinde ise uygun zemine uygun mühendislik çalışmalarla yapılacak afete dirençli okul binaları afetlerin etkisini azaltacaktır. Daha güvenli ve sürdürülebilir bir eğitim öğretim ortamına zemin hazırlayacaktır.

2.İnsan Kaynaklı Afetler

İnsan kaynaklı afetlerde (Yangınlar, kazalar, patlamalar, terör olayları, salgın hastalıklar vb) eğitim kurumları için doğal afetler kadar tehdit edici olaylardır. Doğal afetten tek farkı öngörülebilirliği ve tedbir alınması daha kolay olan afetler olsalar da yeterli özen gösterilmemesi ve tedbir eksikleri de bu afetleri de doğal afetler gibi tehlikeli kılmaktadır.

Yangınlar, öğrenci barınma alanları, kütüphaneler ve laboratuvarlar gibi özel alanlarda ciddi hasarlara neden olabilir. Ayrıca, yangınlar eğitim materyallerinin kaybına ve eğitim sürecinin kesintiye uğramasına yol açabilir.

Sanayi kazaları veya patlamalar gibi insan kaynaklı afetler, okul çevresinde ciddi tehlikeler oluşturabilir ve öğrenci güvenliğini tehlikeye atabilir. Ayrıca, bu tür olaylar okul binalarına ve altyapısına zarar verebilir.

Terör olayları, okul güvenliğini büyük ölçüde etkileyebilir ve eğitim kurumlarında panik ve korku atmosferine neden olabilir. Okul binaları, terör saldırılarına karşı güvenlik önlemleri alınmadığında savunmasız kalabilir.

3.Salgın Hastalıklar

Salgın hastalıklar, öğrenci ve personelin sağlığını tehlikeye atabilir, okulların kapatılmasına neden olabilir ve eğitim süreçlerini önemli ölçüde etkileyebilir. Uzaktan eğitim olanaklarına geçiş, salgın dönemlerinde eğitim sürekliliğini sağlamak için önemli bir strateji olabilir.

Buradan da anlaşılacağı üzere gerek doğal gerekse insan kaynaklı afetlerde ilk yapılması gereken afet olmadan önce doğru bir afet risk analizinin yapılması ve eğitim kurumlarının doğru alanlarda inşa edilmesi büyük önem arz etmektedir. Ayrıca, eğitim kurumlarının, afetlere karşı dayanıklı olabilmeleri için doğru mühendislik bilgileriyle inşa edilmesi önemli bir öncelik taşımaktadır. Bu süreç, potansiyel afet risklerini belirleme ve bu risklere karşı dayanıklılığı artırma amacı gütmelidir.

Eğitim Kurumlarında Afet Yönetimi

Bununla birlikte, risk analizi sonuçlarına dayanarak, olası afet senaryolarına uygun afet planlarının hazırlanması da büyük önem taşır. Afet planları, afet durumlarında etkili müdahale sağlamak, can kaybını en aza indirmek ve mal kayıplarını kontrol altına almak için stratejiler içermelidir. Bu nedenle, afet öncesi planlamalar, etkili afet yönetimi için temel adımları oluşturur ve toplumları afetlere karşı daha dirençli hale getirme konusunda kritik bir rol oynar.

EĞİTİM KURUMLARINDA AFET YÖNETİMİ

Afet yönetimi, herhangi bir felaket durumunda gerçekleştirilecek tüm faaliyetleri kapsayan bir süreçtir. Bu faaliyetlerde, baş sorumluluk merkezi yönetimdedir. 7269 sayılı "Umumi hayata müessir afetler dolayısıyla alınacak tedbirlerle yapılacak yardımlara dair kanun" uyarınca, illerde valiler ve ilçelerde kaymakamlar, merkezi yönetimi temsil eden yetkililerdir. Valiler ve kaymakamlar, afet durumlarında il ve ilçelerdeki acil afet risk yönetimi planını uygulama sorumluluğuna sahiptirler (Kaya vd, 2008, Ertek vd, 2001). Bu nedenle, bu yetkililere bağlı eğitim kurumları da acil afet risk planının uygulanmasından sorumlu bir konumda bulunmaktadır.

Bu bağlamda, eğitim kurumları, valilik ve kaymakamlığın eşgüdümünde, herhangi bir felaket durumunda nasıl hareket edeceklerini, afet öncesinde ve sonrasında yapmaları gerekenleri detaylı bir şekilde planlayarak Afet Risk Yönetim planlarını oluşturmalıdırlar.

Eğitim Kurumlarında Afet Öncesi ve Sonrası Yapılması Gerekenler

Afet yönetimi, eğitim kurumlarında önceden planlanmış ve koordine edilmiş bir şekilde yürütülmelidir. Afet öncesi hazırlıklar, eğitim kurumlarının afetlere karşı direncini artırmak, öğrenci ve personel güvenliğini sağlamak amacıyla önemli bir role sahiptir. Bu bağlamda, eğitim kurumlarında afet öncesi yapılması gerekenler şu şekilde sıralanabilir:

Risk Analizi ve Değerlendirme

Eğitim kurumları, buldukları bölgedeki potansiyel afet risklerini belirlemek için detaylı bir risk analizi yapmalıdır. Doğal ve insan kaynaklı afet senaryoları üzerinde çalışarak, bu risklere karşı hassasiyet geliştirmelidir.

Öğrencilerin ve personelin güvenliğini sağlamak, eğitim sürekliliğini temin etmek ve olası acil durumlarla başa çıkabilmek için kritik bir öneme sahiptir. Bu süreç, potansiyel risklerin belirlenmesi, değerlendirilmesi ve yönetilmesini içerir.

Risk analizi süreci, öncelikle potansiyel risklerin belirlenmesi ve tanımlanması ile başlar. Eğitim kurumları, coğrafi konumları, altyapıları ve sosyal faktörleri göz önünde bulundurarak, olası riskleri sınıflandırmalıdır. Doğal afetler, kazalar, güvenlik tehditleri ve sağlık sorunları bu aşamada değerlendirilmelidir.

Bu değerlendirme, hangi risklere öncelik verilmesi gerektiğine dair kararlar almayı sağlar. Örneğin, çığ riski yüksek bir bölgede bulunan bir okul, bu potansiyel tehlikeye karşı daha özel önlemler alabilir.

Risk analizi ve değerlendirme süreci bir süreklilik arz eder. Eğitim kurumları, değişen koşullara ve yeni risklere karşı hazır olabilmek için sürekli olarak süreci gözden geçirmeli, iyileştirmeler yapmalı ve planları güncel tutmalıdır.

Bütünleşik Okul Afet ve Acil Durum Planı Oluşturma

Eğitim kurumları, afet durumlarında ne tür önlemler alacaklarını belirleyen bir afet planı oluşturmalıdır. Bu plan, öğrenci tahliyesi, acil durum iletişimi, ilk yardım gibi konuları içermelidir. Okullarda afet planı oluşturmak, öğrenci, öğretmen ve diğer okul personeli için güvenli bir ortam sağlamak adına önemli bir adımdır. Afet planları, deprem, yangın, sel gibi acil durumları yönetmek ve etkilerini minimize etmek amacıyla tasarlanır.

Türkiye’de okulların afetlere dirençli kurumlar haline gelmesi, öğrenci ve çalışanların fiziksel olarak korunması, muhtemel tehlikeler karşısında eğitim-öğretimdeki kesintinin minimum

Eğitim Kurumlarında Afet Yönetimi

seviyede tutulması ve güvenlik kültürü oluşturulması için okul afet planları yapılmaktadır. Tüm planlarda afete hazırlıklı okul, okul afet planlarının oluşturulması ve uygulanmasını içeren “Bütünleşik Okul Afet ve Acil Durum Yönetimi” anlayışı hâkimdir.

Bu anlayış doğrultusunda okullarda üç ana faaliyet alanı aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

- 1.Risk değerlendirme ve planlama
- 2.Fiziksel korunma
- 3.Müdahale kapasitesini geliştirme

Bu faaliyet alanları dikkate alınarak Bütünleşik Okul Afet Yönetimi şu başlıklar altında icra edilir:

- 1.Okul Afet ve Acil Durum Yönetim Kurulu Kurulması veya Yetkilendirilmesi
- 2.Güvenlik ve Eğitim-Öğretimin Sürekliliği için Risk Değerlendirmesi ve Eylem Planı Geliştirilmesi.
- 3.Fiziksel Korunma Önlemlerinin Alınması.
- 4.Müdahale Kapasitesi ve Kaynakların Geliştirilmesi.
- 5.Planın Duyurulması ve Test Edilmesi.
- 6.Planın Uygulanması, Değerlendirilmesi ve Güncellenmesi için Tatbikatlar Yapılması (AFAD, 2022).

Okulların yapması gereken bu planların iyi hazırlanması ve tatbikatlarla özümsemesi önemli bir süreçtir. Bu planlar öğrencilere genel hatlarıyla anlatılmalı ve tatbikatlarla uygulaması yaptırılmalıdır. Uygulamayı yapacak yönetici ve öğretmenlerin deprem anında bu planları harfiyen uygulaması ve sakin olmaları bu planların başarısının temel unsurudur (Kaya vd, 2023).

İşbirliği ve Koordinasyon

Eğitim kurumları, merkezi yönetimin temsilcisi olan vali ve kaymakamlarla, yerel yönetimle, kurtarma ekipleri ve diğer paydaşlarla işbirliği içinde olmalıdır. Acil durumlar sırasında etkili bir iletişim ve koordinasyon sağlanmalıdır.

Teknolojik Altyapı ve İnovasyon

Eğitim kurumları, afet durumlarında kullanılmak üzere gerekli acil durum ekipmanlarını ve malzemelerini temin etmeli ve düzenli olarak bakımını yapmalıdır. Yangın söndürme cihazları, ilk yardım malzemeleri gibi donanımların eksiksiz ve kullanılabilir durumda olması gereklidir.

Teknolojik altyapı, afet öncesi erken uyarı sistemlerinin geliştirilmesine olanak sağlar. Deprem, sel, yangın gibi afetlere karşı duyarlı sensörler ve önceden belirlenmiş parametreler sayesinde okullar, erken uyarılar alabilir ve bu sayede öğrenci güvenliğini artırabilir.

Akıllı kamera sistemleri ve diğer izleme teknolojileri, afet durumlarında bina içindeki güvenliğini artırmak için kullanılabilir. Bu sistemler, yangın algılama, deprem izleme ve acil durum tahliye yönlendirmeleri gibi işlevlere sahip olabilir.

Mobil uygulamalar ve anlık iletişim araçları, öğrenci velileri, öğretmenler ve okul personeli arasında hızlı ve etkili bir iletişimi sağlar. Acil durumlar için önceden belirlenmiş iletişim planları bu uygulamalar üzerinden kolayca uygulanabilir.

Afet durumlarında okulların kapanması veya öğrenci hareketliliğinin sınırlanması durumunda, uzaktan eğitim altyapısı önem kazanır. Sanal sınıflar, çevrim içi öğrenme platformları ve diğer uzaktan eğitim araçları, öğrencilerin sürekli olarak eğitim almalarını sağlar.

Günümüzde, afetlere hazırlıklı olmak ve etkili bir şekilde mücadele etmek, her sektör için önemli bir zorluktur. Eğitim kurumları, özellikle okullar, afet yönetimi konusunda inovasyonu benimsemek ve kullanmak suretiyle daha güvenli ve dirençli bir ortam oluşturabilirler.

İnovasyonun afet yönetimine katkıları, okulları daha güvenli, hazırlıklı ve dirençli kılar. Bu, öğrenci güvenliği, topluluk katılımı ve acil durum hazırlığı açısından önemli bir adımdır. Eğitim

kurumları, teknolojik yenilikleri ve eğitim modelini sürekli olarak güncelleyerek, gelecekteki afetlere daha iyi hazırlıklı olabilir ve öğrencilere güvenli bir eğitim ortamı sunabilirler.

Tahliye Planları ve Güvenli Toplanma Alanları

Eğitim kurumları, öğrenci ve personelin güvenli tahliyesi için belirlenmiş güzergahları ve toplanma alanlarını içeren ayrıntılı tahliye planları oluşturmalıdır.

İletişim ve Koordinasyon

Okullar, acil durum iletişim ağlarını kurmalıdır. Bu ağlar, öğrencilerin velileri, yerel acil durum hizmetleri, okul personeli ve diğer ilgili paydaşları içermelidir. İletişim ağları, telefon, e-posta, sosyal medya ve diğer iletişim kanalları üzerinden etkili bir şekilde çalışabilmelidir.

Okullar, acil durum iletişim ekiplerini belirlemeli ve bu ekiplerin sorumluluklarını net bir şekilde tanımlamalıdır. İletişim ekipleri, acil durum durumunda iletişimi koordine etmeli, bilgi akışını sağlamalı ve velilerle sürekli iletişimde olmalıdır. Her ekip üyesinin rolü, iletişim planında detaylı olarak açıklanmalıdır.

Okullar, velilere yönelik bilgilendirme ve eğitim programları düzenlemelidir. Bu programlar, velilere acil durum iletişimi protokollerini, okuldaki güvenlik önlemlerini ve yapılması gereken adımları öğretebilir. Ayrıca, velilere iletişim kanallarını güncel tutma konusunda bilgi sağlamak da önemlidir.

Okul personeli, kriz iletişimi eğitimleri ve simülasyonlara katılmalıdır. Bu eğitimler, personelin acil durum iletişimi becerilerini geliştirmesine ve gerçek bir kriz durumunda doğru ve hızlı bir şekilde tepki vermesine yardımcı olabilir. Simülasyonlar, personelin öğrenilen bilgileri pratikte uygulamasına olanak tanır.

Okullar, öğrenci ve velilerinin farklı dil ve kültürlerden gelme olasılığını göz önünde bulundurmalıdır. Acil durum iletişimi stratejileri, birden fazla dilde bilgilendirme içermeli ve

çeşitli kültürleri dikkate almalıdır. Bu, topluluğun tüm kesimlerine etkili bir şekilde ulaşmayı sağlar.

Hasarın Tespiti

Afet anında en öncelikli çalışma okul sahasında ki hasarın tespiti olmalıdır. Çünkü hasarın nerelerde olduğunu ve ne kadar öğrenci ve personeli tehdit ettiğinin bilinmesi arama kurtarma çalışmalarını kolaylaştıracağı gibi daha fazla öğrenci ve personelin kurtarılmasını da sağlayacaktır. Bu nedenle gerek havadan gerekse karada belli noktalardan alacağınız bilgilerle ilk önce hasarın boyutunun ve etki alanının iyi bir şekilde tespit edilmesi gerekir. Böylece arama kurtarma ekiplerini yönlendirmek ve kısa zamanda en etkili sonucu almak daha kolay olacaktır (kaya vd, 2008).

Güvenliğin Sağlanması ve Ulaşımın Kontrol Altına Alınması

Afet anında özellikle öğrenciler psikolojik bir çöküntü içinde olacaklarından kolayca provoke olabilecek bir hale bürünürler, bu nedenle bölgede provokasyon yaratabilecek unsurlar derhal bölgeden uzaklaştırılmalıdır. Arama kurtarma ekipleri mümkün olduğunca hızlı bölgeye intikal ettirilmelidirler. Ayrıca enkaz varsa çevresinde güvenlik koridorları oluşturulmalıdır. Enkazlara uzman kişilerin gözetiminde müdahale edilmesi sağlanmalıdır. Enkaz, mümkün olduğunca hızlı kaldırılmalıdır (kaya vd, 2008).

Afet Sonrası İyileştirme ve Değerlendirme

Afetin etkilerinin belirlenmesi için okullar, hemen hasar tespiti çalışmalarına başlamalıdır. Binanın yapısal durumu, su ve yangın hasarı gibi faktörler incelenerek acil ihtiyaçlar belirlenir. Afetten sonra ayakta kalmayı başaran eğitim kurumunun fiziki durumu incelenmelidir. Yapılacak testlerle yapının dayanıklılığı test edilmelidir. Bu test sonucu yapı sağlıklı değilse güçlendirilmeli veya

Eğitim Kurumlarında Afet Yönetimi

yıkılmalıdır. Zemin sağlıklı değilse, yapı kamulaştırma kapsamına alınmalı ve rekreasyon amaçlı kullanılmalıdır, Afet sonrası eğitim kurumuna ait alt yapı unsurları (Elektrik, doğalgaz, kanalizasyon, su, telefon vb) derhal gözden geçirilmeli hasarlı sahalara derhal müdahale edilmelidir (kaya vd, 2008).

Hasar tespiti sonrasında, geçici iyileştirmeler ve acil durum planları devreye alınmalıdır. Bu, öğrenci ve personelin güvenliğini sağlamak ve eğitim sürecini sürdürebilmek adına önemlidir. Geçici sınıflar, acil durum barınakları ve benzeri önlemler alınabilir. Afet sonrası iyileştirme sürecinde topluluk işbirliği önemlidir. Okul, yerel yönetim, sivil toplum kuruluşları ve diğer paydaşlar arasındaki koordinasyon, kaynakların etkili bir şekilde mobilize edilmesini sağlar. Bu, iyileştirme çabalarını güçlendirebilir.

Afet sonrasında eğitim materyalleri genellikle zarar görebilir. Değerlendirme süreci, hasar gören veya kaybolan materyallerin belirlenmesini ve bu materyallerin yeniden temin edilmesini içerir. Bu, öğrencilerin eğitimine kesintisiz devam etmeyi sağlar. Değerlendirme sürecinde, öğrenci ve personel ihtiyaçları belirlenmeli ve bu ihtiyaçlara yönelik destek sağlanmalıdır. Psiko-sosyal destek, danışmanlık hizmetleri ve benzeri önlemler, afet etkilerinden etkilenenlerin duygusal iyileşmesine katkı sağlayabilir.

Okullar, afet sonrası değerlendirme sürecinde mevcut afet yönetim planlarını gözden geçirmelidir. Bu planların etkinliği değerlendirilmeli ve gerekirse güncellenmelidir. Gelecekteki afetlere karşı daha iyi hazırlıklı olmak adına iyileştirmeler yapılmalıdır.

Öğrenci Velilerinin Bilgilendirilmesi

Afet sırasında ve sonrasında yapılan çalışmalarla ilgili öğrenci velileri sürekli bilgilendirilmelidir. Bu hem öğrenci velileri arasında paniği azaltacak hem de veli ve öğrencilerde devletin duruma hakim olduğu izlenimi uyandıracaktır. Bu bilgilendirme halkı devlete karşı galeyana getirmeyi amaçlayan provakatif hareketlerinde başarıya ulaşmasını engelleyecektir.

Eğitim kurumunun bahçesi varsa ve güvenli ise buraya yoksa toplanma yerlerine yönlendirmenin yapılması afet anında öğrenci ve personelin hertürlü ihtiyacının kolayca giderilmesini

sağlayacaktır. Gerek bu yerlere, gerekse lojistik destek alınabilecek (hastane, gıda depoları vb) yerlere ulaşımı sağlayacak tahliye yollarının da sürekli açık tutulması gerekir (kaya vd, 2008).

Psikolojik Çalışmaların Yapılması

Afet anında ve sonrasında öğrenci, personel ve velilerin psikolojilerinde önemli sorunlar ortaya çıkabilir. Özellikle öğrencilerde bu yıkım daha fazla olabilir. Bu durumda okulun rehberlik bölümündeki öğretmenler hemen devreye girmeli, olumsuz hava dağıtılmalı ve oluşabilecek kaosu önüne geçilmelidir.

EĞİTİM KURUMLARINDA DEPREM EĞİTİMİ

Depremlerin ilköğretim çağındaki çocuklara nasıl anlatılacağı deprem kadar önem arz etmektedir. Şayet bu anlatım iyi bir süzgeçten geçirilmediyse çocuklar üzerinde deprem kadar olumsuz etkilere neden olabilir. Bu yüzden çocuklara deprem eğitimi verilirken ilk dikkat edilmesi gereken husus onlara güvende oldukları yönünde bir algı yaratılmasıdır.

Depremle ilgili pek çok sorular soran çocukların asıl kaygısı güvende olup olmadıklarıdır. Bu yüzden deprem gerçeği bu çağıdaki çocuklara çok detaya girilmeden anlatılmalıdır. Deprem öncesi, anında ve sonrasında yapmaları gerekenler abartıya kaçmadan anlatılmalıdır. Buldukları coğrafyada deprem olabileceği ancak buldukları okulun sağlam olduğu ve depremle ilgili tüm çalışmaların yapıldığı anlatılarak güven oluşturulmalıdır.

Deprem anında yönetici ve öğretmenlerin oldukça sakin olmaları ve çocukları yönlendirmeleri oldukça önemlidir. Ağlayan, bağırarak kaçan bir öğretmen ve yönetici öğrencilerin güvenini sarsabilir. Buda çocukları geleceğe kuşku ile bakmasına ve derslere yeterince adapte olamamasına neden olabilir.

Ancak bu çağıdaki çocuklara süzgeçten geçirilerek doğru bir şekilde anlatılan deprem kavramı da hem kalıcı olacak hem de geleceğe yönelik depremle ilgili yapılacak çalışmaların daha kolay özümsemesine neden olacaktır. Bu nedenle deprem öncesi, anı ve sonrasında yapılması

Eğitim Kurumlarında Afet Yönetimi

gerekenler çocuklara çeşitli yöntemlerle anlatılmalıdır. Yapılacak çeşitli anketler, görüşmeler ve gözlemlerle çocukların depreme karşı duyarlılıkları sürekli takip edilmelidir (kaya vd, 2023).

Foto 5. Fatma Şensoy İlkokulunda yapılan deprem tatbikatında sınıf içinden bir görünüm.

Foto 6. Fatma Şensoy İlkokulunda yapılan deprem tatbikatında okul bahçesinden bir görünüm.

EĞİTİM KURUMLARININ AFET YÖNETİMİ KONUSUNDA ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİ

Eğitim Kurumlarında Afet Yönetimi

Günümüzde, doğal afetler ve diğer acil durumlar, dünya genelinde birçok toplumu etkilemektedir. Bu durumlar, özellikle eğitim kurumları için büyük bir zorluk oluşturabilir. Okulların afet yönetimi konusunda uluslararası işbirliği, güvenli eğitim ortamlarının oluşturulması ve afetlere karşı dirençli toplulukların inşası için kritik bir öneme sahiptir.

Uluslararası işbirliği, farklı ülkelerin afet yönetimi konusundaki bilgi ve deneyimlerini paylaşmalarını sağlar. Bir ülkede başarıyla uygulanan bir afet yönetim stratejisi, başka bir ülkede benzer bir durumla karşılaşan okullar için değerli bir öğrenme kaynağı olabilir.

Uluslararası işbirliği, afetlere karşı mücadelede kullanılan kaynakların ve teknolojilerin transferini kolaylaştırır. Örneğin, bir ülkede geliştirilen afet uyarı sistemleri veya acil durum tahliye planları, diğer ülkelerdeki okulların benzer durumlara karşı daha etkili bir şekilde hazırlıklı olmalarına yardımcı olabilir. Uluslararası işbirliği, afetlere karşı eğitim programlarının ortaklaşa geliştirilmesini sağlar. Bu programlar, öğrencilere ve okul personeline afet bilinci, güvenli davranışlar ve acil durum yönetimi konularında eğitim sağlar. Özellikle depremler konusunda çok deneyimli olan Japonya'da ki uygulamalar örnek alınabilir.

Sonuç

Eğitim kurumlarının afet ve afet yönetimi konusunda önemli rol ve sorumlulukları vardır. Afetler ve özellikle deprem konusunda toplumdaki farkındalığı artırma ve afetlere karşı dirençli toplum yaratma noktasında eğitim kurumlarına çok görev düşmektedir.

Afet yönetimi sadece kurumsal anlamda gerçekleşecek bir yönetim süreci değildir. Yerel bir aktör olarak sayılması gereken bireylerin de afet yönetiminde ve risk azaltmada rol ve sorumlulukları bulunmaktadır (Özer, 2017). Gelecek kuşakların farkındalığını artırmak, sorumluluk bilinciyle hareket etmelerini sağlamak, afetlere ilişkin temel eğitimi almalarını ve afetlerde nasıl hareket edilmesi gerektiğini öğretmek temel amaç olmalıdır. Bu amacın gerçekleştirilebileceği ilk basamak eğitim kurumlarıdır.

Eğitim kurumlarının çoğunun bir afet planına sahip olduğunu ifade etmekle beraber, bu afet planları ile genellikle okullardaki sivil savunma planları karıştırılmaktadır. Bu durum afetlerin

oluşum ve gelişim özellikleri ile korunma yolları arasındaki ilişkinin bazı durumlarda göz ardı edilmesine yol açabilir. Her okulda müstakil bir afet planı olması gereklidir (Öcal, 2007).

Bu plan oluşturulurken okul yönetimi, öğrenciler, aileler, idari personel ve servis şoförleri bir bütün içinde ele alınmalıdır. Afet planı öğrencilere anlatılmalı ve uygulamasına yönelik sık sık tatbikatlar yapılmalıdır. Yapılan anketlerde öğrenciler okulda afet anında neler yapacaklarını yüksek oranda bilmelerine rağmen afet planını biliyor musunuz dendiğinde büyük oranda haberdar olmadıklarını belirtmişlerdir. Öğrenciler yapılan afet tatbikatlarının bir planın parçası olduğu noktasında aydınlatılmalıdır.

Çalışma yaptığımız okullar İstanbul'un Beylikdüzü İlçesinde Türkiye'nin en önemli fay hattı olan Kuzey Anadolu Fay (KAF) hattının hemen kuzeyinde yer almaktadır. Son yıllarda yapılan çalışmalara göre Marmara denizi içinde yer alan Kuzey Anadolu Fay hattında 7 ve üzerinde bir deprem beklenmektedir (Ertek vd, 2001; Kaya vd, 2002).

Çalışma yaptığımız okullar haritadan da görüleceği üzere bu fay hattına yaklaşık 10 km uzaklıktadır. Yaklaşık 400 yıldır kırılmayan bu fayın çok yakın bir zamanda kırılması beklenmektedir. Gerek beklenen bu deprem gerekse çevre illerde meydana gelen depremler okuldaki öğrenci, personel ve velilerin endişelerini arttırmıştır.

Bu kapsamda örnek aldığımız okullardaki öğrenciler, personel, velilerle deprem farkındalığını ve direncini tespit etmek için yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Yapılan görüşmelerde deprem farkındalığının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Buna paralel şu ana kadar Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde meydana gelen yıkıcı depremlerin özellikle 2023 yılında Kahramanmaraş'ta yaşanan 50000 civarında insanın hayatını kaybettiği yaklaşık 7,8 büyüklünde ki deprem ve beklenen büyük İstanbul depreminin öğrenci, personel ve velilerin kaygılarını da arttırdığı tespit edilmiştir.

Her ne kadar depremler konusunda eğitim verilip, tatbikatlar yapılsa da öğrencilerin kaygısının % 50 oranında azalmadığı görülmüştür. Bu kaygıyı oluşturan nedenler arasında eğitim görülen okul binasının sağlamlığı noktasında ki endişe ilk sırayı almaktadır. Akabinde yapılan tatbikatların yetersizliği, beklenen depremin çok büyük olacağı endişesi kaygıyı arttıran faktörler içinde yer almaktadır (Kaya vd, 2023).

Eğitim Kurumlarında Afet Yönetimi

Bu nedenle eğitim kurumlarında deprem eğitimi üzerinde daha fazla durulmalı, tatbikat sayısı arttırılmalı, öğrencilere psikolojik destek verilmeli ve her şeyden önce eğitim gördükleri binaların sağlamlığı noktasında öğrencilere gerekli bilgiler verilmelidir.

Tüm bu veriler ışığında her an depremle karşı karşıya kalan öğrencilerin sağlıklı ve sürdürülebilir bir eğitim alabilmesi için onların tedbirler noktasında kâğıt üstünde değil de somut bilimsel verilerle bilgilendirilmeleri gerekmektedir.

Kaynakça

- AFAD. (2022). “Afete Hazır Okul” T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı. <https://www.afad.gov.tr/afadem/afete-hazir-okul>
- AFAD, 2024. “Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü” T.C İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı, (alıntı Tarihi; 23.01.2024).
<https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu>
- Ertek, T.A., Kaya, H. (2001). “Büyükçekmece Gölü Doğal Görünümü Üzerine Doğal Afetlerin Etkisi.”Türkiye Kıyıları 01, Türkiye’nin Kıyı ve Deniz Alanları III. Ulusal Konferansı.
- Kaya, H., Ertek, A., Yücel, Z.Y ve Gazioğlu, C. (2002). “Avcılar (İstanbul)’da Kıyı Kullanımı ve Bu Sürece 17 Ağustos 1999 Depreminin Etkileri.” Türkiye’ nin Kıyı ve Deniz Alanları IV. Ulusal Konferansı, s.491-501, İzmir.
- Kaya, H., Orakçı, V., Yücel, Z.Y ve Gazioğlu, C. (2008). “Yerel Yönetim Perspektifinde Afet Yönetimi” Kent Yönetimi, İnsan ve Çevre Sorunları 08 Sempozyumu, s. 371-379, İstanbul.
- Kaya, H., Orakçı, V., Yücel, Z.Y. ve Gazioğlu, C. (2008). “Yerel Yönetimlerde Afet Risk Yönetimi” Ulusal Jeomorfoloji Sempozyumu, s. 294-301, Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi, Troia Kültür Merkezi, Çanakkale.
- Kaya, H., Tezcan, A., Bakır, M.Ş., İlhan, M., Yiğit, E., Dağ, Ö. (2023). An Analysis of Primary School Students' Earthquake Awareness. International Journal for Multidisciplinary Research (IJFMR). Volume 5, Issue 1.

Öcal, A. (2007). “İlköğretim Okullarında Deprem Hazırlıkları: Kırıkkale İl Örneği” Kastamonu Eğitim Dergisi, Cilt: 15, No: 1, sayfa: 1-12.

Özer, Y.E. (2017). “Afet Konusundaki Algı ve Yerel Aktörlerin Sorumlulukları” Sayıştay Dergisi, Sayı: 106 Temmuz-Eylül 2017.

Oktay, F. (2022). Afet Yönetimi. Sosyal Bilimler Ansiklopedisi, Tübitak Bilim ve Toplum Başkanlığı Popüler Bilim Yayınları, (Alıntı Tarihi: 07.12.2023)
https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/afet_yonetimi